

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. дн Любен Владимиров Витанов,
относно дисертационния труд на Максимилияна Иванова Базан
за присъждане на научна и образователна степен „доктор“ от професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по
Методика на обучението по околна среда, човекът и природата и човекът и
обществото в началните класове), докторант редовна форма на обучение в
СУ „Св. Кл. Охридски“ на тема „Образование за устойчиво развитие чрез
методи за активно учене в началните класове“,
с научен ръководител проф. д-р Илияна Мирчева**

Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Максимилияна Базан е зачислена със заповед на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ и отчислена с право на защита.

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Начална училищна педагогика“ към Факултета по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на 8 октомври 2022 г. и е насочен за защита пред специализирано научно жури, определено със заповед на ректора СУ „Св. Кл. Охридски“, № РД-38-639 /12.12.2022.

Всички необходими документи и материали са разработени и предадени в срок. Спазени са всички необходими процедури по Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Общо биографично представяне на кандидата

Максимилияна Базан завършва Университета по библиотекознание и информационни технологии в София. Придобива и две магистърски степени, включително и по начална училищна педагогика от СУ „Св. Кл. Охридски“.

Макисмилияна Базан има педагогически и организационен опит. Работи като учител, консултант, обучител и STEM ментор. Създава и организира творчески детски център, а по-късно работи активно в голяма национална образователна платформа.

В работата си тя проявява професионализъм, упоритост и последователност в разнообразни образователни дейности и проекти.

Участва и в български и международни STEM проекти, съвместно със своя научен ръководител. Инициира разнообразни дейности и инициативи за креативно обучение на ученици от началните класове.

Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

Дисертацията е насочена към изследване на важен и актуален за обучението проблем – планирането и организирането на образование за устойчиво развитие в началните класове. Проучени и анализирани са важни проблеми от теорията и методиката на екологичното образование и методите за активно учене, като съществени области в българската и европейската образователна политика.

Така дисертацията проучва устойчивото развитие в по-широкия контекст на концепцията на ООН и Европейския съюз. Този подход предлага и разнообразни решения за неговото ефективно развитие като съществена част от обучението и общообразователната подготовка.

Актуалността на дисертационния труд произтича и от добре планираното и осъществено интегриране изследването на педагогически подходи, добри практики, методически предложения и варианти, както и генерирането на рационални решения за формиране на компетентности, ориентирани към екология и устойчиво развитие.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертацията е разположена върху 253 страници, от които 55 страници приложения и 15 страници библиография. Включва увод, три глави, заключение и библиография. Структурирани са и научни приноси. Коректно са посочени публикации по темата на дисертацията. Библиографията съдържа 149 разнообразни литературни източника: 21 източника на кирилица и 128 на латиница.

Графичното оформление е много добро и включва 33 таблици, 20 графики, както и 3 фигури. Стилът и езикът на дисертацията са научно издържани.

Целта, задачите, хипотезата и методиката на изследване са добре формулирани и дават много добри възможности за организиране на едно добре структурирано педагогическо изследване.

Използват се разнообразни методи на проучване, включително експериментална и опитно-изследователска работа. Прилагат се и ефективни подходи, методи и техники за обучение по устойчиво развитие в началните класове.

Много добро впечатление правят подбраните и ефективно използвани методи: проучване, преки педагогически наблюдения, организиране на фокус групи, педагогически експеримент, анкетно проучване и математико-статистически методи за обработка и анализ на резултатите от изследването.

В първата глава на дисертацията се разглеждат основните научно-теоретични проблеми на обучението по устойчиво развитие и активното учене. Описани и анализирани са тяхната основна същност и характеристики. В отделните части се прави добър анализ на историческото развитие на устойчивото развитие. Добре са структурирани определения, понятия, модели и проблеми.

Добро впечатление прави и прегледа на основните подходи в образованието за устойчиво развитие в европейската и българската образователна система, макар, че можеше да бъде разширен кръга от концепции за икономическите пластове на концепцията за устойчиво развитие.

Посочени са някои основни трудности за интегрирането на това обучение в общообразователната училищна подготовка. Много добро впечатление правят и добре систематизираните и критично описани педагогически подходи за осъществяване на образование за устойчиво развитие, включително и възможностите на активното учене.

Във втората глава се описва преобразуващо педагогическо изследване, осъществено с 382 ученици от 3. и 4. клас от София и страната, организирани в контролни и експериментални групи.

Създадени, адаптирани и апробирани са разнообразни подходи, методи и техники за осъществяване на добре структуриран методически модел с дидактически

варианти за реализиране на обучение по устойчиво развитие в успешно използвания подход на „активна класна стая“. Той включва 21 методически варианта, базирани на стратегии за активно учене.

Добро впечатление правят предложените теми, задачи и дейности. Те успешно допълват и надграждат знанията и уменията от учебните програми по технологии и предприемачество, насочени към икономическите знания и бизнес уменията.

Много добре са обмислени и апробирани практически ориентирани теми, използвани видеоматериали и световни образователни инициативи, които успешно допълват и разгръщат обучението за устойчиво развитие.

Всички те са осигурени методически и с разработени от авторката, добре систематизирани методи за активно учене в структурирани работни листове. Така предложените експериментални методически варианти, уроци, задачи, теми и дейности са богати, завършени, разнообразни и полезни. Те са много добре организирани в занимания по интереси по устойчиво развитие.

В третата глава се прави ефективен анализ на резултатите от преобразуващото изследване и работата в експерименталните паралелки.

Много добро впечатление прави и разработването и апробирането на инструментариум за диагностика на резултатите от образованието за устойчиво развитие. Макар да се опира основно на критерии, свързани със знанията, докторантката структурира добри критерии и показатели. Въпреки, това, според мен липсват някои критерии за ефективно оценяване на предложената методика на обучение.

Приложени са много добри процедури за оценяване ефективността на предложената методика и подходи. Те се отличават с анализи от фокус групата, изследване на „активната класна стая“ в часовете по Човекът и природата и Човекът и обществото, както и много добре планираните и проведени анкетни проучвания и структурирани наблюдения на учениците.

Много добре са направени и онагледени са статистически анализи, които въпреки, че на места са прекалено подробно описани и акцентирани, допринасят за ефективността на педагогическото изследване.

Осъществената успешна апробация показва ефективността на предложения подход, учебно съдържание, задачи и дейности за устойчиво развитие и активно учене.

Резултатите са потвърдени и с входяща и изходяща диагностика в експерименталните паралелки.

Представените резултати потвърждават хипотезата на научното изследване и дават достатъчно научни основания да се потвърди ефективността на създадената и апробирана методическа система на обучение за устойчиво развитие, основана на активно учене, която може да се прилага както в избираемите и дейности, така и в заниманията по интереси.

Научно теоретични и практико-приложни приноси

Приносите на дисертацията са добре подредени и изведени. Те напълно отговарят на проведеното изследване и преобразуващата педагогическа работа с участието на експериментални класове.

Приносите имат теоретичен, методически и приложен характер. Та са свързани с описан, систематизиран и анализиран методически и практически опит на докторантката за прилагане на успешно и ефективно обучение по устойчиво развитие и активно учене в начален етап. Той включва добре балансирани традиционни, активни и иновативни елементи на учебно съдържание, методи и техники на обучение.

Разработени, адаптирани и апробирани са много добре работещи теми, уроци и дейности, които могат да се използват успешно в обучението за устойчиво развитие в задължителните и занимания по интереси в училище.

Създаден е и работещ диагностичен инструментариум.

Автореферат

Авторефератът е много добре разработен. Отговаря на всички изисквания – технически и съдържателно.

В него коректно се отразяват основните въпроси, проблеми и постижения на дисертационния труд.

Публикации по темата на дисертацията

По темата на дисертацията Максимилиана Базан публикува 4 статии в български и международни научни методически списания и сборници от конференции. Те са разнообразни и представителни.

Публикациите са по темата на дисертацията и чрез тях Максимилиана Базан покрива наукометричните изисквания за научно образователната степен „доктор“.

Лични впечатления

Личните ми впечатления от Максимилиана Базан са за един млад, отдаден на проблемите на креативното обучение професионалист. Нейната енергия, инициативност и стремеж към иновации са заразяващи.

Познавам я като отдаден на каузата за нетрадиционно и активно учене специалист, който се стреми да предаде своята енергия на учители и ученици.

Бележки, препоръки и въпроси

- В изследването можеше по-активно да се включат и някои икономически проблеми в концепцията за устойчиво развитие. Те можеше да намерят по-широко място в темите, задачите и отделни дейности.
- Можеше да бъдат включени и някои други методи и техники за активно учене, които са ефективни за този тип обучение като работа по решаване на проблеми, казуси, „обърната класна стая“ и др.
- По-добре могат да се структурират критериите и показателите на изследване. В тях можеше да се включат някои важни умения, свързани с устойчивото развитие, включително проактивност, критично мислене, работа в екип и творчество.

Въпроси

Има ли методи на активно учене, които показват по-висока ефективност в обучението за устойчиво развитие в експерименталните паралелки?

Може ли част от предложените задачи да бъдат активно включени в задължителните учебни часове или включени в междудисциплинарно обучение?

Заклучение

Представеният за обсъждане и защита дисертационен труд е резултат от много добре планирана и осъществена теоретична, приложна и опитно-изследователска работа. Тя включва много добре осъществено изследване, резултатите от което имат теоретична и приложна значимост.

Дисертацията има достатъчно задълбочено изследване, изводи, приноси, публикации и отговаря на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото прилагане на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Това ми дава основание да дам положително заключение и положителна оценка за присъждане на Максимилияна Иванова Базан на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по Методика на обучението по околна среда, човекът и природата и човекът и обществото в началните класове).

София, 21.01.2023 г.

Изготвил рецензията:

(проф. дн Любен Витанов)